

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยรวมทั้งประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก ได้เริ่มเข้าสู่กระแสใหม่ของการเปลี่ยนแปลงที่เรียกกันว่า สังคมความรู้ (knowledge society) และระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ (knowledge-based economy) ที่ใช้ความรู้และนวัตกรรม (innovation) เป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาและการผลิตมากกว่าเงินทุนและแรงงาน การพัฒนาความรู้ใหม่และเทคโนโลยีใหม่จำเป็นต้องใช้การวิจัยและพัฒนาโดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับฐานความรู้ของประเทศ (ไพรัช ธัชยพงษ์, ภัทรพงศ์ อินทรกำเนต และธนพล วีราสา, 2544, หน้า 1) ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology) ทำให้เกิดการประยุกต์ใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง ทั้งในวงการธุรกิจและการพัฒนาสังคม ระบบสื่อสารโทรคมนาคมที่ทันสมัย ทำให้ปัญหาในเรื่องระยะทางและเวลาลดลง อันเนื่องมาจากความเจริญทางวิวัฒนาการของเทคโนโลยีไมโครอิเล็กทรอนิกส์ (microelectronics) และเทคโนโลยีเครือข่าย (network technology) (ไพรัช ธัชยพงษ์ และพิเชฐ คุรงคเวโรจน์, 2541, หน้า 1-2)

เทคโนโลยีสารสนเทศมีความจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะระบบสารสนเทศทางการศึกษา เศรษฐกิจอุตสาหกรรม สาธารณสุข สิ่งแวดล้อมและด้านเกษตรกรรม กลุ่มผู้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมีหลายกลุ่ม ตั้งแต่เด็กและเยาวชน ประชาชนทั่วไป นักวิชาการ พ่อค้า นักธุรกิจ ตลอดจนข้าราชการและเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐ (ณรงค์ สมพงษ์, 2543, หน้า 200) ทางด้านการศึกษา เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยยกระดับการศึกษาของไทยให้สูงขึ้น โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา มีการส่งเสริมการเรียนรู้โดยอาศัยเทคโนโลยีทางการสื่อสาร เช่น การศึกษาผ่านดาวเทียม การจัดตั้งเครือข่ายโรงเรียน (schoolnet) ระหว่างโรงเรียนในระดับมัธยม ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ส่วนในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย ได้มีแนวทางการจัดมหาวิทยาลัยโทรสนเทศ (virtual university) เพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดบริการทางการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในรูปของการศึกษาในระบบการให้การศึกษาต่อเนื่องแก่ผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน (re-training) และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (long-life learning) เน้นการให้บริการด้านการเรียนรู้ภายใต้หลักการสำคัญคือความยืดหยุ่น ความสามารถในการเข้าถึง (accessibility and affordability) คุณภาพ และความสามารถในการรวบรวมความรู้ (พรรณี เกษมกล, 2543, หน้า 53)

เครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งที่ใช้ในเทคโนโลยีสารสนเทศคือ คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์โทรคมนาคมที่ทันสมัย เช่น ดาวเทียมและเส้นใยนำแสง เพื่อการติดต่อในข่ายงานที่ครอบคลุมทั่วโลกให้ได้สารสนเทศในชั่วพริบตา (กิดานันท์ มลิทอง, 2543, หน้า 314) คอมพิวเตอร์หรือเครือข่ายใดที่เชื่อมต่อกับระบบเครือข่าย อินเทอร์เน็ต (internet) หรือเครือข่ายคอมพิวเตอร์โลก (international network) จะสามารถติดต่อสื่อสารเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลและสนทนากันได้ตลอด 24 ชั่วโมง ลักษณะของข้อมูลที่ปรากฏในเครือข่ายมีทั้งข้อมูลที่เป็นตัวอักษร รูปภาพ ภาพเคลื่อนไหว เสียง หรือปรากฏในรูปแบบของสื่อประสม (multimedia) เป็นแหล่งความรู้สำหรับนักวิชาการและนักวิจัยทั่วโลก รวมทั้งยังเป็นแหล่งศึกษาเพื่อพัฒนาเครือข่ายโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ลัดดา จิตตฤตตานนท์, 2544, หน้า 56) ในขณะเดียวกันอินเทอร์เน็ตยังได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันมากขึ้น ทำให้วิถีชีวิตของเราทันสมัยและทันเหตุการณ์อยู่เสมอ ข้อมูลข่าวสารที่เสนอในอินเทอร์เน็ตจะมีมากมายหลายรูปแบบเพื่อสนองความต้องการของผู้ใช้ทุกกลุ่ม

✧ ข้อมูลต่าง ๆ บนอินเทอร์เน็ตส่วนมากแล้วจะอยู่ในรูปที่เรียกว่า “เว็บเพจ” หรือ “หน้าของเอกสารเว็บ” เอกสารเว็บที่ว่่านี้เรียกเต็ม ๆ ว่า “เวิลด์ไวด์เว็บ” (World Wide Web หรือ WWW) เป็นรูปแบบของเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่เรียกดูบนจอคอมพิวเตอร์ได้ (โดยใช้โปรแกรม “บราวเซอร์” ทำหน้าที่แสดงขึ้นมา) และที่พิเศษก็คือมีการเชื่อมโยงหรือ “ลิงค์” (link) ไปยังเอกสารอื่น ๆ ได้จากจุดต่าง ๆ ในหน้าเอกสารนั้น (วงศ์ประชา จันทรสมวงศ์, 2542, หน้า 27) การใช้เวิลด์ไวด์เว็บ กันอย่างแพร่หลาย ทำให้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาบูรณาการกับการประยุกต์ใช้งานอื่น ๆ อีกหลายด้าน รวมถึงการประยุกต์ใช้ทางการศึกษา มีการจัดทำเป็นเว็บการเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ เช่น การเรียนการสอนผ่านระบบเครือข่าย (Web Base Instruction หรือ WBI) และมหาวิทยาลัยโทรสนเทศ เพื่อให้การจัดการศึกษาสอดคล้องและทันกับยุคสมัย (รวิวัตร สิริภูบาล, 2543, หน้า 47-48)

การนำเว็บมาใช้ในวงการศึกษ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเพลิดเพลินและเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ นอกจากนี้เนื้อหาในการเรียนที่เป็นสาระสำคัญแล้ว เว็บยังให้โอกาสในการพัฒนาการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ สำหรับผู้เรียนทั่วโลกจะมีโอกาสศึกษาหาความรู้ได้อย่างทัดเทียมกัน เป็นสื่อกลางที่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เรียนรู้ และสร้างศักยภาพให้แก่ตนเอง สนับสนุนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และการออกแบบทรัพยากรที่ดี (พรรณี เกษกมล, 2543, หน้า 51) การใช้สื่อมัลติมีเดียแบบออนไลน์ (online) หรือ เว็บ บนระบบอินเทอร์เน็ตนี้ ทำให้เป็นที่มาของขุมความรู้มหาศาล มีผู้พัฒนาสื่ออันนับหมื่นนับแสนคนอยู่ตามศูนย์ต่าง ๆ ดำเนินการผลิตและป้อนข้อมูลเข้าไปยังคอมพิวเตอร์แม่ข่ายในระบบอินเทอร์เน็ต ผู้ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมโยงติดต่อเข้าไปใน

ระบบได้ก็จะสามารถเข้าถึงข้อมูลเหล่านั้น (พรพิไล เลิศวิชา, 2544, หน้า 9) ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลทางวิชาการจากที่ต่าง ๆ ข้อมูลทางวิศวกรรม ศิลปกรรม สังคมศาสตร์ กฎหมายและอื่น ๆ เราสามารถค้นหาหนังสือหรือข้อมูลที่อยู่ในห้องสมุดของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้ทั่วโลก (ณรงค์ สมพงษ์, 2543, หน้า 207) สำหรับเว็บไซต์เพื่อการศึกษา มักจะมีรายละเอียดของเนื้อหา มีสาระสำคัญ มีการเชื่อมโยงไปยังแหล่งข้อมูลทั้งภายในและภายนอกเว็บไซต์ ส่วนเว็บไซต์ที่ทำธุรกิจ บางครั้งอาจพยายามขายสินค้าบางอย่างให้กับผู้อ่าน เนื้อหาบนเว็บไซต์จึงอาจเอนเอียงและไม่เป็นกลาง (ศรีดา ตันทะอธิพานิช, 2544, หน้า 181)

สถาบันการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนได้นำระบบเครือข่ายเข้ามาใช้ในหน่วยงานมากขึ้น และมีการจัดทำเป็นเว็บไซต์สำหรับสถาบัน เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์สถานศึกษา และให้ข้อมูลทางด้านการศึกษา แก่นิสิตและผู้สนใจทั่วไป มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นสถาบันการศึกษาหนึ่งที่มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาการศึกษา มีการติดตั้งระบบเครือข่ายของมหาวิทยาลัย “Burapha University Network” เครือข่ายมหาวิทยาลัยบูรพา หรือ BuuNet โดยมีสำนักคอมพิวเตอร์เป็นหน่วยงานกลางของมหาวิทยาลัยในการให้บริการคอมพิวเตอร์เพื่อการจัดการศึกษา การบริหาร บริการวิชาการ และการวิจัย เป็นศูนย์กลางประจำภาคตะวันออกเฉียงเหนือในการให้บริการทางคอมพิวเตอร์ และการประมวลผลข้อมูล อีกทั้งยังเป็นศูนย์สารสนเทศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อการบริการข้อมูลด้านธุรกิจ อุตสาหกรรม สังคมศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และด้านอื่น ๆ (สำนักคอมพิวเตอร์มหาวิทยาลัยบูรพา, ม.ป.ป., <http://computer.buu.ac.th/history.html>) ซึ่งเครือข่ายบูรพาได้ดำเนินการเชื่อมต่อกับเครือข่าย ทบวงมหาวิทยาลัย (uninet) ด้วยความเร็ว 34 Mbps ไปยังทบวงมหาวิทยาลัย โดยมีการเชื่อมต่อจากทบวงมหาวิทยาลัย ออกต่างประเทศ ด้วยความเร็ว 1 Mbps มีการบริการประกอบด้วย การให้บริการจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ การเป็นสถานีทำการ WWW การให้บริการระบบสื่อสารแบบออนไลน์ต่าง ๆ การให้บริการสร้างโฮมเพจ แก่หน่วยงานต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัย การให้บริการ web hosting การให้บริการ file sharing บน server bucc4 และ server bucc3 และการเป็นสถานีบริการสร้างโฮมเพจส่วนตัวสำหรับอาจารย์ ข้าราชการ และนิสิตของมหาวิทยาลัยที่มี account บนเครื่อง bucc3 และ bucc4 (สำนักคอมพิวเตอร์มหาวิทยาลัยบูรพา, 2545, <http://computer.buu.ac.th/buunet/index.php>)

จากการพัฒนาระบบสารสนเทศ เหล่านี้ ก่อให้เกิดประโยชน์กับนิสิตมากขึ้น เนื่องจากนิสิตนักศึกษาเป็นกลุ่มหนึ่งที่มีการใช้บริการอินเทอร์เน็ตกันอย่างแพร่หลาย จากผลการสำรวจกลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2544 นิสิตระดับอุดมศึกษาเป็นกลุ่มที่มีการใช้อินเทอร์เน็ตมากที่สุด โดยนิสิตระดับปริญญาตรี มีการใช้อินเทอร์เน็ตสูงถึง ร้อยละ 60.3 และนิสิตระดับ

ปริญญานิพนธ์ ร้อยละ 12.9 ตามลำดับ ส่วนลักษณะของการใช้อินเทอร์เน็ตใน 3 อันดับแรก พบว่า ร้อยละ 94.1 มีการใช้ในรูปแบบของไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ ร้อยละ 91.1 ใช้เพื่อการค้นหาข้อมูล และ ร้อยละ 71.3 ใช้ในการติดตามข่าว (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ, 2545, หน้า 45- 60)

ในอินเทอร์เน็ตนั้นมีการรวบรวมข้อมูลไว้มากมาย แต่ข้อมูลที่รวบรวมไว้นั้นมีทั้งข้อมูลที่ถูกต้อง เป็นประโยชน์และข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง การใช้ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตจำเป็นต้องพิจารณาและเทียบเคียงกับข้อมูลจากหลาย ๆ แหล่ง และวิเคราะห์โดยใช้ความรู้ประสบการณ์ของตนเองและผู้ที่มีความรู้ ว่าข้อมูลนั้นมีความถูกต้องหรือเชื่อถือได้เพียงใด (สมชาย นำประเสริฐชัย, 2542, หน้า 85) ดังนั้นนิสิตจะต้องมีความสามารถในการใช้เว็บ (web skill) และต้องมีการเรียนรู้ที่จะสืบเสาะหาข้อมูล นอกจากนี้แล้วความสามารถอย่างหนึ่งที่สำคัญก็คือ ความสามารถในการกรองข่าวสาร (screen) ข้อมูลที่เข้ามาเป็นจำนวนมาก เพื่อดูเฉพาะส่วนที่สำคัญ และทิ้งส่วนที่ไม่เกี่ยวกับเราออกไป (พงษ์ ผาวิจิตร, 2544, หน้า 36)

การศึกษาพฤติกรรมการใช้เว็บการศึกษาไทยของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา จะสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมการใช้เว็บในด้านการเลือกใช้ ลักษณะการใช้ และการนำไปใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ยังทำให้ได้เห็นภาพรวมของเว็บการศึกษาไทยในแต่ละสาขาการศึกษา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษากิจกรรมการใช้เว็บการศึกษาไทยของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา โดยจำแนกตามเพศ กลุ่มสาขา และคณะ ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อนิสิตในการใช้เว็บการศึกษาไทย ได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งยังจะเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับนักการศึกษา และนักเทคโนโลยีทางการศึกษาของไทยได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเว็บเพื่อการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษา และเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้เว็บการศึกษาไทยของ นิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา จำแนกตามเพศ กลุ่มสาขา และคณะ

คำถามเพื่อการวิจัย

1. นิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา มีพฤติกรรมการใช้เว็บการศึกษาไทย เป็นอย่างไร
2. นิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา ที่มีความแตกต่างกันด้าน เพศ กลุ่มสาขา และคณะ มีพฤติกรรมการใช้เว็บการศึกษาไทย แตกต่างกันหรือไม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ผลของการศึกษาค้นคว้าจะทำให้ทราบถึงพฤติกรรมการใช้เว็บการศึกษาไทยของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา
2. ผลของการศึกษาค้นคว้าจะเป็นแนวทางสำหรับการออกแบบเว็บการศึกษาไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะเว็บการศึกษาไทยเท่านั้น
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยบูรพา ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 จำนวน 6,108 คน เป็นชาย 2,015 คน และหญิง 4,093 คน
 - 2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นิสิตที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และนิสิตที่ศึกษาในกลุ่มสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 จำนวน 360 คน เป็นชาย 119 คน และหญิง 241 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling)
3. ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่
 - 3.1 ตัวแปรอิสระ
 - 3.1.1 เพศ
 - 3.1.1.1 เพศชาย
 - 3.1.1.2 เพศหญิง
 - 3.1.2 กลุ่มสาขา
 - 3.1.2.1 กลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
 - 3.1.2.2 กลุ่มสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
 - 3.1.3 คณะ
 - 3.1.3.1 พยาบาลศาสตร์
 - 3.1.3.2 วิทยาศาสตร์
 - 3.1.3.3 วิศวกรรมศาสตร์

3.1.3.4 สาธารณสุขศาสตร์

3.1.3.5 มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

3.1.3.6 ศึกษาศาสตร์

3.1.3.7 ศิลปกรรมศาสตร์

3.2 ตัวแปรตาม

3.2.1 พฤติกรรมการใช้เว็บการศึกษาไทย ในด้าน

3.2.1.1 การเลือกใช้

3.2.1.2 ลักษณะการใช้

3.2.1.3 การนำไปใช้ประโยชน์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. นิสิต หมายถึง นิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 ที่ศึกษาในกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกลุ่มสาขาสังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่มีสภาพเป็นนิสิตในปีการศึกษา 2545

2. เว็บการศึกษาไทย หมายถึง เว็บไซต์ที่จัดทำเป็นภาษาไทย โดยให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้นี้คือ

2.1 ข้อมูลที่ให้ความรู้เฉพาะด้าน ในหมวดหมู่ต่อไปนี้

2.1.1 ความรู้ทั่วไป

2.1.2 ปรัชญา และจิตวิทยา

2.1.3 ศาสนา

2.1.4 สังคมศาสตร์

2.1.5 ภาษา

2.1.6 วิทยาศาสตร์

2.1.7 วิทยาศาสตร์ประยุกต์และเทคโนโลยี

2.1.8 ศิลปกรรม

2.1.9 วรรณคดี

2.1.10 ประวัติศาสตร์

2.2 โครงการวิจัย และวิทยานิพนธ์

2.3 ข้อมูลการศึกษาต่อ และแนะแนวการศึกษาต่อ

3. พฤติกรรมการใช้เว็บการศึกษาไทย หมายถึง การกระทำหรือวิธีการปฏิบัติในการใช้เว็บการศึกษาไทย 3 ด้าน ดังนี้

3.1 การเลือกใช้ หมายถึง การเลือกเปิดรับข้อมูลตามความต้องการและความสนใจ โดยพิจารณาจาก ประเภทตามเนื้อหาของเว็บการศึกษาไทย และเหตุผลในการเลือกใช้

3.2 ลักษณะการใช้ หมายถึง วิธีการใช้เว็บการศึกษาไทย โดยพิจารณาจาก ความถี่ ระยะเวลา ช่วงเวลา สาเหตุ และสถานที่ในการใช้เว็บการศึกษาไทย

3.3 การนำไปใช้ประโยชน์ หมายถึง การนำความรู้ที่ได้รับจากการใช้เว็บการศึกษาไทย มาใช้เพื่อตอบสนองความต้องการในด้านต่าง ๆ

4. กลุ่มสาขา หมายถึง กลุ่มสาขาที่นิสิตเลือกศึกษาในมหาวิทยาลัยบูรพา ได้แก่ กลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกลุ่มสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

5. กลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หมายถึง นิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา ระดับปริญญาตรี ที่ศึกษาในคณะต่าง ๆ ได้แก่ คณะพยาบาลศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ และคณะสาธารณสุขศาสตร์

6. กลุ่มสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ หมายถึง นิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา ระดับปริญญาตรี ที่ศึกษาในคณะต่าง ๆ ได้แก่ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ และคณะศิลปกรรมศาสตร์